

Отримано: 13 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: allaishchuck@hotmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-165-168

Іщук А. А. Використання сучасної американської літератури як засобу вивчення англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 165–168.

УДК: 378.016:811.111]:821.111(73)

Іщук Алла Анатоліївна,

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСОБУ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті йдеться про використання художніх творів сучасної американської літератури під час вивчення англійської мови. Аналізується поєднання мови та літератури та різні рівні розуміння тексту. Наголошується важливість читання для оволодіння студентами мовних спеціальностей комунікативними навичками шляхом засвоєння граматичних та лексичних норм сучасної англійської мови.

Ключові слова: тлумачення тексту, читання, граматичні форми, лексичні одиниці, американська література, теоретична лінгвістика.

Ищук Алла Анатольевна,

Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ АМЕРИКАНСКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ КАК СРЕДСТВА ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье говорится об использовании художественных произведений современной американской литературы во время изучения английского языка. Анализируется объединение языка и литературы, а также разные уровни понимания текста. Подчеркивается важность чтения для овладения студентами языковых специальностей коммуникативными навыками путем усвоения грамматических и лексических норм современного английского языка.

Ключевые слова: интерпретация текста, чтение, грамматические формы, лексические единицы, американская литература, теоретическая лингвистика.

Alla Ishchuk,

National Pedagogical Dragomanov University

USING MODERN AMERICAN FICTION AS A MEANS OF LEARNING THE ENGLISH LANGUAGE

The article deals with a special approach of using literary works (American fiction, in particular) while learning a foreign language. Language as a constantly changing matter is the best reflected in fiction. That is why students who study English as their major should pay attention to studying works of the modern writers – where they can find the best examples of the language they are learning. The diversity of meanings in one and the same literary text (Chomsky N., Sperber D, Wilson D.) opens a great area in front of a learner who may better understand certain grammar forms, usage of tenses, lexical peculiarities, etc. It is considered normal when a literary text chosen for reading in English contains 10% of unknown words and phrases or complicated grammar structures. The author has chosen Kerouac's novel "The Dharma Bums" to illustrate the richness of the vocabulary and simple for comprehension grammar structures used in a descriptive narrative. E. Albee's "Three tall women" shows how students may benefit from reading a play – it is ideal for training dialogue and monologue communicative skills. Reading modern American fiction should be an integral part of learning English as a foreign language.

Key words: text interpretation, reading, grammar forms, lexical units, American literature, theoretical linguistics.

Постановка проблеми. Художній текст містить у собі певну структуру лінгвістичних особливостей мови, використовуючи яку, можна не лише збагатити словниковий запас, а й довести до автоматизму розуміння граматичних форм та інших аспектів, необхідних для вивчення мови. Важливим є встановлення взаємозв'язку між лінгвістичними особливостями мови та її відображенням у вигляді літературного тексту. Впровадження поєднання навчання мови та літератури лише позитивно вплине на формування знань студентів. Варто об'єднати лінгвістичне навчання із використанням літературних текстів в оригіналі.

Цілком зрозуміло, яким чином знання мови може покращитися при використанні літератури – це і збагачення словника, і закріплення тих граматичних структур, що викликають певні труднощі при вивченні. З одного боку, для того щоб виокремити ті чи інші структурні елементи мови у літературному творі, достатньо володіти знаннями з практичної граматики, позбавленої в деякій мірі сталих канонів мови, адже літературна мова є досить вільною формою вираження. З іншого боку, ми маємо справу тут із теоретичною лінгвістикою, яка досліджує, які форми приймає мова і чому саме ці форми.

Аналіз останніх досліджень. Коли мова йде про літературу, недостатньо спиратися на дослідження тільки з традиційної практичної граматики англійської мови. Теоретична лінгвістика дозволяє побачити художній твір зовсім інакше – глибоко.

Щоб зрозуміти це, спочатку слід ознайомитися із відкриттями Хомського та Спербера й Уілсона. «Глибока структура» та «поверхнева структура» Хомського зазнали значного розвитку і змін за останні десятиліття, але той факт, що є різні тлумачення одного й того ж речення, залишає цю теорію й досі чинною [7, с. 212]. Загалом, як відомо, Хомський більшість своїх досліджень спрямував саме на встановлення причин, чому саме ця різниця існує. Він стверджує, що «одне висловлювання завжди уявно представлене декількома розуміннями» [7, с. 212]. Тому в уявній інтерпретації поверхневе тлумачення тексту може бути зовсім протилежним тому, що лежить в основі одного й того ж літературного твору.

З огляду на це, вивчення іноземної мови на тлі літературного твору не лише покращує та закріплює розуміння студентом стандартів граматики, але й підштовхує його до аналізу, тлумачення змісту того чи іншого літературного твору. А сам текст у свою чергу, виступаючи у ролі цілого комплексу мовних одиниць, є джерелом лексичного та граматичного багатства, що на свідомому чи на підсвідомому рівні безпосередньо впливає на формування умінь та навичок володіння мовою.

Зі свого боку, Спербер та Уїлсон зазначали, що «є декілька значень того чи іншого висловлювання: не існує універсальної семантики, існує набір різних видів семантики... багато елементів літературної форми (жанру) можуть бути обгрунтовані відповідно до теорії прагматики: ці форми і є значеннями, що об'єднані текстом» [11, с. 118-119]. Наприклад, читаючи та аналізуючи художній твір, студент не тільки може знайти омоніми, а й зрозуміти їх безпосереднє значення та використання за допомогою контексту.

Дані теорії Хомського та Спербера й Уїлсона дають нам змогу зрозуміти, як мова збагачує літературу. Однак варто зазначити, що ці теорії ніяким чином не впливають на вивчення мови на основі літератури. Зрозумівши їх суть, легше виокремлювати граматичні та лексичні одиниці мови, її структуру загалом. Лінгвістика як наука сама по собі є сталою і не передбачає інтерпретування художнього тексту з різних точок зору. Тоді як вивчення мови на основі літератури є досить вільною формою.

Займаючи чільне місце в методиці викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі, проблема використання оригінальних художніх текстів досліджувалася такими авторами як Ю. Б. Борисов, В. П. Важеніна, Л. П. Карпенко, В. В. Матвейченко, Т. П. Ніфака, Т. Т. Михайлюкова, М. Г. Вавилова, Л. Ф. Рудакова та іншими.

Мета і завдання статті. Метою статті є теоретичне обгрунтування використання сучасної американської літератури під час навчання студентів мовних спеціальностей англійської мови. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: визначити функції художніх текстів, встановити взаємозв'язок між мовою та її відображенням у художньому тексті, визначити роль сучасної американської літератури у вдосконаленні навичок володіння англійською мовою.

Виклад основного матеріалу. Мова і література є успішним поєднанням: вони, контрастуючи та одночасно зливаючись одне з одним, показують свої основні інструменти та засоби, за допомогою яких існують. «Лінгвісти не використовують приклад мови в самій собі, а тільки як цей приклад демонструє закономірності, що лежать в основі мови. Тоді як літературні фахівці цінують специфіку та різнобарвність тексту. Лінгвістичні задачі вирішуються шляхом пошуку питання та його вирішення, що є досить чужим для вивчення літератури» [9, с. 274]. Однак це не означає, що лінгвістика не може функціонувати як засіб вивчення мови на основі літератури, а скоріш навпаки – лише сприяє цьому.

Вивчення мови на основі літературного тексту допомагає на деякий час відмовитися від технічного та структурного способу мислення, потрібного для побудови правильних граматичних конструкцій, виразів тощо. Постійна практика використання художнього твору приносить значні результати у процесі вивчення іноземної мови. Використання художніх текстів урізноманітнює процес вивчення мови, збагачує та насичує його.

Процес розвитку та змін особливостей мови є природним. Ці зміни відображаються й у літературі. Неважко знайти відмінності при порівнянні художніх творів XIX та XX століть. Англомовна література нашого часу таким чином є прикладом саме сучасного варіанту англійської мови, таким, що використовується саме зараз. В такому сенсі сучасна американська література, з точки зору мови, має розглядатися не як видозмінена форма англійської мови, а як цінний атрибут, яким має оволодіти кожен, хто вивчає сучасну англійську мову.

Саме по собі читання іноземною мовою є важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації [5].

Можна говорити про два основні рівні розуміння тексту: рівень значення та рівень змісту. На рівні значення встановлюються значення прочитаних мовних одиниць та їх безпосередніх зв'язків, а рівень змісту пов'язується із розумінням тексту як цілісної мовної одиниці. Це доводить, що читання англомовної літератури розвиває навички, які пов'язані з технічним аспектом читання; із вміннями, які забезпечують смисловий аспект читання: встановлення смислових зв'язків між мовними одиницями тексту, досягнення розуміння змісту, авторської ідеї, тобто розуміння тексту як завершеного мовленнєвого твору. Подібний рівень досягнення тексту досягається шляхом доведення навичок техніки читання до автоматизму [5].

Мотивом читання художніх творів іноземною мовою має бути спілкування, а метою – отримання необхідної інформації. Тому що читання – це комунікативне вміння, це засіб спілкування [4]. Під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі мають застосовуватися здобуті вміння читання у школі, для чого необхідним є розуміння загального змісту художніх творів різних жанрів. Студенти мовних спеціальностей повинні вміти читати художні твори з метою повного розуміння змісту тексту, що включає до 10% незнайомих слів. Студенти, поєднуючи вивчення мови із читанням іноземної літератури, навчаються або вдосконалюють вміння робити анотацію до тексту (коротко передавати зміст прочитаного тексту в усній чи письмовій формі); реферувати окремі уривки або цілий текст (визначати нові дані чи головну ідею уривку/тексту); рецензувати текст (висловлювати власні думки, оціночні судження стосовно тексту). Такі види робіт якнайкраще сприятимуть покращенню навичок володіння іноземною мовою студентами.

Сучасна американська література має формувати позитивне ставлення студентів до читання, заохочувати їх, а також неодмінно мати можливість розв'язання тих освітньо-виховних завдань, що висуваються перед іноземною мовою як навчальним предметом. Цінність сучасних американських художніх творів полягає в тому, що вони сприяють формуванню морально-етичних якостей читача, відображають фактичний матеріал про США у певний період історії, а головне відповідають віковим особливостям та інтересам студентів, їх інтелектуальному рівню розвитку, задовольняють їх емоційні та пізнавальні потреби. Таким чином, художні твори в оригіналі виконують цілу низку функцій, які сприяють успішному оволодінню англійською мовою.

Англомовна художня література може розглядатися і з точки зору лінгвістичних аспектів, адже читання і вивчення художніх творів сприяє розумінню студентами важких для сприймання граматичних та лексичних форм, а саме багатозначних та запозичених слів, використання інверсійних речень із непрямим порядком слів, дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, умовних речень, складних речень та конструкцій тощо.

У процесі читання іноземною мовою здійснюється перенесення частини сформованих навичок читання рідною мовою у сферу іноземної мови [1, с. 4]. Розвиваючи техніку читання іншомовної літератури, студент вчиться швидше сприймати слова графічно, співвідносячи їх з їх звучанням.

На нашу думку, читання іншомовних художніх творів має бути однією з головних практичних цілей навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі. У цьому випадку читання художніх творів іноземною мовою виступає як засіб навчання. Забезпечуючи запам'ятовування лексичних одиниць, зв'язків між ними, а також граматичних явищ, наповнення граматичних структур, порядку слів у структурах, воно допомагає в оволодінні мовою, закріпленні та накопиченні словникового запасу. Художні твори допомагають удосконалювати вміння усного мовлення: «під час читання функціонують провідні мовні аналізатори – слухові та мовленнєво-рухові, характерні для говоріння» [1, с. 5].

Як зазначає П. О. Бех, «велика розумова робота, котра виконується читцем з метою проникнення у зміст тексту, розвиває мовну здогадку та антиципацію, самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів» [1, с. 6], а також, на нашу думку, сприяє кращому володінню мовою. Читання іншомовних текстів розвиває мислення студентів, допомагає усвідомити особливості системи іноземної мови і глибше зрозуміти особливості рідної. Інформація, яку отримує студент із художніх творів, формує його світогляд, збагачує своєрідними знаннями про історію, культуру, побут країни, мову якої він вивчає.

Читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, який включає техніку читання і розуміння того, що читається, і відноситься до письмової форми мовлення. У зв'язку з цим виділяють змістовий та процесуальний аспекти діяльності читача. Відомо, що змістовий аспект читання залежить від процесуального і полягає в досягненні розуміння інформації, яка сприймається читачем [1, с. 6].

Для урізноманітнення процесу читання на занятті іноземної мови можна взяти різні за формою викладу тексти – як прозові, так і ліричні.

Так, роман як великий за обсягом прозовий твір найширше сприяє лексичному збагаченню студентів, розумінню граматичних структур часових форм та мови загалом. Наприклад, на лише тридцяти сторінках роману (8039 слів) американського письменника Джека Керуака «*The Dharma Bums*» міститься великий об'єм лексичного та граматичного матеріалу, що становить цінність для студентів з огляду на вивчення іноземної мови, а саме поповнення словникового запасу, розуміння часових форм та специфіки побудови мови загалом. В цілому, будь-який прозовий твір зазвичай містить велику кількість описів. Автобіографічний роман Керуака, де оповідання відбувається від першої особи, особливо багатий на описи. Наприклад: *The old rotten porch slanted forward to the ground, among vines, with a nice old rocking chair that I sat in every morning to read my Diamond Sutra. The yard was full of tomato plants about to ripen, and mint, mint, everything smelling of mint, and one fine old tree that I loved to sit under and meditate on those cool perfect starry California October nights unmatched anywhere in the world* [10].

Подібні рядки сприяють розвитку навичок виділення таких мовних одиниць як артикль, прикметник, іменник, дієслово, займенник, прийменник тощо, розумінню часових форм, граматичних характеристик як самих слів, так і мови в цілому.

Мова роману не є складною для сприйняття, адже оповідь відбувається в основному за допомогою минулих та теперішніх часових форм (Present Simple, Past Simple). Такі речення зі змішаними часовими формами як «*Somewhere near Camarillo where Charlie Parker'd been mad and relaxed back to normal health, a thin old little bum climbed into my gondola as we headed into a siding to give a train right of way and looked surprised to see me there*» [10] хоча і часто зустрічаються на сторінках роману, але не мають викликати складнощів у студентів.

Зробивши аналіз тих самих перших тридцяти сторінок роману, ми виокремили слова, які можуть викликати труднощі при їх обробці:

to hop, a freight, duffel bag, contemplated, to relax back, to head into a siding, by and by, highball whistle, to huddle, a wraparound, to pace back, poor-boy of wine, a repast, meek voice-box, gusto and gratitude, to assert, devout, lip-service, humility, zeal, to whip, a sip, a boxcar, to solidify, to squat, to amplify, to hustle, a brakeman, to obviate, starlit, to bid farewell, to exult, redhot, to work on smb's taste buds, chomp chomp, to spoon up, a swig, banding rush, conch shell, to wade, to dunk.

Дані слова становлять потрійний відсоток невідомих слів, необхідних при вивченні іноземної мови.

На противагу роману та оповіданню урізноманітнити процес читання може така жанрова форма як п'єса. Саме п'єса, структура якої містить авторські ремарки з певними функціями, текст дійових осіб, та невеличкі описи сцен, є вдалим жанром для розвитку навичок діалогічного та монологічного мовлення. Простий уривок із п'єси Едварда Олбі «*Three tall women*» є зразком реального повсякденного мовлення, яке легко відтворити під час читання або вивчити напам'ять. [6]

A: *I'm ninety-one.*

B: *Is that so?*

A: *yes.*

C: *You're ninety-two.*

A: *Be that as it may.*

B: *Is that so?*

C: *Says so here.*

Постійна практика використання художніх творів приводить до розпізнавання граматичних особливостей будови мови на підсвідомому рівні. При цьому час, затрачений на опанування художнього тексту, зменшується.

Висновки. Художній текст не лише є джерелом збагачення словникового запасу при вивченні мови, але й дозволяє вивчити та закріпити навички використання граматичних форм. Поєднання вивчення мови і літератури в одному спецкурсі здатне позитивно вплинути на знання студентів з обох дисциплін. Читання іншомовної художньої літератури забезпечує комплексне вирішення основних завдань навчання іноземної мови: користування мовою, усвідомлення природи мови та розуміння іноземної культури через мову.

Література:

1. Бех П. О., Биркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні. // Іноземні мови. – 1996. – №2. – С. 3-8.
2. Гильманова А.А., Никитина С.Е., Даминава Э.Р. Использование художественных текстов для обучения чтению на иностранном языке [Электронный ресурс] // Международный научно-исследовательский журнал. Педагогические науки. – Выпуск 3, апрель 2016. – Екатеринбург. – Режим доступа: <https://doi.org/10.18454/IRJ.2016.46.115>
3. Голотюк О.В. Читання як засіб навчання інших видів мовленнєвої діяльності та мовних аспектів на уроках французької мови // Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. – Вип. LVI. – С. 102-107.
4. Клименко Л.В. Читання іноземною мовою як комунікативне вміння та засіб спілкування [Електронний ресурс] // Форум педагогічних ідей «УРОК». – Освіта.ua. – 05.12.2014. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/44448
5. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ленвіт, 2008.
6. Albee E. Three Tall Women. – USA: Penguin group, 1995.
7. Chomsky N. Minimalist Program. – USA: The MIT Press, 1997.
8. Fabb N. Language and literary structure: the linguistic analysis of form in verse and narrative. – UK: Cambridge University Press, 2002.
9. Fabb N. Linguistics and literature. – UK: Blackwell publishing, 1997.
10. Kerouac J. The Dharma Bums. – USA: Penguin group, 2006.
11. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition. – UK: Blackwell publishing, 1995.